

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

Tuomioistuinviraston perustaminen tukee tuomioistuinten riippumattomuutta. Lainkäytön riippumattomuus on oikeusvaltion keskeisiä rakenteellisia ja toiminnallisia lähtökohtia. Viraston perustamisella tuetaan tätä lähtökohtaa, joten toimikunnan ehdotusta voidaan pitää lähtökohtaisesti perusteltuna.

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

Viraston tehtävät kohdentuvat hyvin riippumattomuutta ylläpitäviin ja kehittäviin asioihin. Erityisesti toiminnan jatkuva kehittäminen on tärkeää pitäen silmällä esimerkiksi toiminnan jatkuvaa laadullista parantamista ja uusien teknisten mahdollisuuksien hyödyntämistä.

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

Toimikunnan arviota henkilöstömäärästä voidaan pitää oikeana ja riittävänä.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

Johtokunnan kokoonpanon ja nimeämismenettelyn voidaan katsoa tukevan valtiosääntöistä riippumattomuutta, joten toimikunnan ehdotusta voidaan pitää perusteltuna.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohdajan välisestä toimivallanjaosta?

Toimivallanjako vastaa tehtäviä ja päätöstilanteiden asettamia vaatimuksia ratkaisuille. On tärkeää, että periaatteellisemmat linjaukset tehdään johtokunnan toimesta.

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

Lapin yliopisto katsoo toimikunnan näkemyksestä poiketen, että paras sijoituspaikka tuomioistuinvirastolle olisi Rovaniemi.

Toimikunnan perustelut esittää tuomioistuinvirastoa pääkaupunkiseudulle ovat monilta osin puutteelliset. Toimikunnan ehdotuksessa ei ole otettu huomioon toimintatapojen muutosta, joka hallitusohjelmassakin näkyvällä tavalla liitetään digitalisointiin ja uudentyypisten toimintatapojen kehittämiseen. Sijaintiperustelut pohjautuvat vanhanaikaiseen toimintaympäristön erittelyyn. Tämä ilmenee siinä, että on yksipuolisesti käytetty muun muassa matkustusaikaa etäisyyden arviointiin ja arvioitu väheksyvää uudentyypisten digitaalisten kokousjärjestelyjen toimivuutta. Tämän johdosta myöskään ulkomaisiin kokemuksiin tapahtuvat viittaukset ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset sijainnista eivät kohdennu oikein. Monet viittaukset kiinteään ”työskentelypaikkaan” aliarvioivat nykyaikaiselle työympäristölle ominaista jatkuvaa liikkuvuutta.

Toimikunnan käsitys siitä, että pätevää henkilöstöä ei saataisi pääkaupunkiseudun ulkopuolelle, ei vastaa kokemuksia Rovaniemellä. Erityisesti Rovaniemen hovioikeuden menestyksellinen ja kansainvälistä tunnustusta ja arvostusta saanut kehittämistoiminta on vahva ja näkyvä vasta-argumentti tällaiselle ajattelulle. Lisäksi on syytä ottaa huomioon henkilöstön sitoutuminen ja viihtyvyys. Kun virastossa olisi myös vaihtuvaa henkilöstöä, merkitystä on sopeutumisen- ja muuttomahdollisuuksilla, joiden suhteen pääkaupunkiseutu haasteellisin muualta tulevia työntekijöitä ajatellen.

Tuomioistuinviraston sijainnilla lähellä ministeriöitä, ja erityisesti oikeusministeriötä, voidaan nähdä myös tuomioistuinviraston itsenäisyyttä heikentäviä vaikutuksia. Jos itsenäinen tuomioistuinvirasto on fyysisesti yhdessä oikeusministeriön tai muun valtion keskushallinnon kanssa, ei tämä luo ulospäin uskottavaa itsenäistä vaikutelmaa. Käytännön kokemukset työyhteisöjen toiminnasta perustelevat myös ajatusta, että on helpompi säilyttää itsenäisyyden edellyttämä etäisyys jos työpaikat eivät ole samassa toiminnallisessa tilassa.

Itsenäisyyden kannalta sijoittamiselle muualle olisi siis siitä aiheutuvien haasteiden ohella myös etuja, mitä toimikunta ei näytä havainneen kun mietinnössä kirjoitetaan jyrkästi, ettei mikään toiminnallinen syy puolla hajasijoittamista.

Samaan Helsinkiin tai pääkaupunkiseudulle sijoittamista puoltavaan lauseeseen on rinnastettu toisaalta eduskunta ja korkeimmat oikeudet ja toisaalta ministeriöt, sisältäen oikeusministeriön. Tällainen rinnastus ei näyttäisi kuvastavan perustuslain vallanjakosäännöksiä, jossa tuomiovallan on tarkoitettu olevan itsenäinen sekä suhteessa toimeenpanovaltaan että lainsäädäntövaltaan.

Toimikunnan arvio siitä, että muualle kuin pääkaupunkiseudulle sijoittamisella ei olisi merkittäviä vaikutuksia työllisyyteen tai talouteen, ei näyttäisi olevan kohdallaan. Siinä on kenties liaksi koko valtionalouden painotus sen sijaan että aluetalous olisi ollut lähtökohtana. Ero näkyy muun muassa

välillisten vaikutusten merkityksen huomioon ottamisessa, jolloin välittömien työllistymisvaikutusten ohella otetaan huomioon myös muut positiiviset vaikutukset.

Väitettä siitä, että muualle kuin Helsinkiin tai pääkaupunkiseudulle sijoittaminen heikentäisi viraston toimintaedellytyksiä, ei ole perusteltu empiirisiin selvityksiin tai muuhun tutkimustietoon perustuvaan aineistoon.

Yhdenvertaisuuden turvaaminen on keskeinen tuomioistuinviraston tavoite. Yhdenvertaisuus toteutuu monissa ulottuvuuksissa, joista yksi on alueellinen yhdenvertaisuus. Tuomioistuinviraston sijoituspaikalla on näin sekä toiminnallisesti että symbolisesti merkittäviä vaikutuksia, jotka tulee huomioida sijaintipaikkapäätöstä tehtäessä.

Toiminnallisesta näkökulmasta esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuden, Lapin käräjäoikeuden ja Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan sekä toisaalta tietohallinto-osaamisen näkökulmasta Valtorin keskeisten toimintojen sijaintipaikkakuntana Rovaniemi olisi perusteltu sijoituspaikkakunta myös tuomioistuinvirastolle.

Muuta huomioitavaa?

-

Ylä-Kotola Mauri
Lapin yliopisto

Autto Heikki
Lapin yliopisto